

מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן
SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

שבועות לא

עניין: מדבר שקר תרחק בבית דין

שו"ת הרשב"א ח"ג סי' פא

על כן שואל אני אם מותר לטעון שקר לאפוקי וזו כי היכי דשרי ליה למימחי חזרייה אע"ג דעצר על לא יוסף פן יוסף⁵.

תשובה חס ליה לזרעיה דאזרהם דלימא שיקרא ואפילו במקום פסידא, דכתיב⁶ שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב. וגדולה מזו אמרו צפרק שזועת העדות⁷ שאפילו באומר אמת אלא שהדבור אינו על אותו דרך שאמרו אסרו, וכדאמרין התם מנין לשלשה שהפקידו אצל אחד וכפר בהן מנין שלא יהא אחד חוצע ושנים מעידים תלמוד לומר מדבר שקר תרחק, וזה ודאי אמת כמו שמעידין אלו שהממון הופקד צידו צפניהם, ואפילו הכי כיון שהן אומרין צמורת עדות אסור. אלא שכל מקום שיש מיגו אנו מאמינין שהאמת כמו שטוען שאלו צא לשקר היה לו לטעון טענה אחרת צסקר שהיה נאמן צה. וההוא דפרק חזקת הצמים⁸ לא אמרו שיהא

רבי ירוחם פערלא עשה כב

אמנם נראה דשאר מוני המלות שלא מנו עשה זו ס"ל דגם מהך קרא אין לנו ללמוד עשה בדבור אמת. משום דפשטי⁹ דקרא לא מיירי אלא באזהרה לבית דין שלא לדון דין שקר. ודבר הלמד מענינו הוא דדיינין מיירי. וכדמסיים קרא ונקי ולדיק אל חהרוג. וזו אחת מי"ג מדות שהמורה נדרשת בהן. וא"כ לא צא הכתוב אלא להזהיר לדיינין שימרחקו מדבר שקר צדין. וכ"כ הראב"ע וכן בכל שאר דרשות דדריש התם מהך קרא. היינו או שצא לידי דין שלא בצדק או שמכשיל את הדיין לדון שלא בצדק עיי"ש היטב. ובפירש"י (שם לעיל ל' ע"ב) בד"ה מדבר שקר עיי"ש ואין להאריך. ומשם ראי' צרורה למש"כ דהך קרא לא אחי אלא לאזהרה לדיינים. ואין כאן מלוא חדשה שכבר הוא צכלל עשה דצדק השפוט עמויך או עשה דצדק תרדוף כמש"כ הראב"ע ז"ל. וגמלא דמהמכילתא

שו"ת תורה לשמה סי' שסד

מצינו בענין השקר שהוא חמור מאוד והוא מארבע כיתות וכו'¹, ומצינו שנעשה בו היתר לפעמים, שאמרו רבותינו ז"ל מותר לשנות מפני דרכי השלום, וכן מצינו בגמרא דמציעא בפרק שני דף כ"ג ע"ב שאמרו בהני תלת מילי עבדי רבנן דמשנו בדבוריהו, במסכתא בפוריא ואושפיזא, וכתבו התוספות ז"ל שם בדף כ"ג בד"ה באושפיזא, הא דלא חשיב הכא דמותר לשנות מפני דרכי השלום כדאמרין ביבמות דף ס"ה ע"ב, משום דהני נמי משום דרכי השלום הן, ורגילין יותר מאחרים להכי נקט הני, עיין שם². והנה יודמן כמה עניינים שהאדם יוכל לעשות להם היתר לשנות בהם ולתלות ההיתר משום דרכי השלום, על דרך שנכללו גם הני תלת בדרכי השלום, על כן יגיד לנו מורנו אופנים אחרים שיש בהם היתר לשנות, כדי שגדע את הדרך אשר נלך בו, ושכרו כפול מן השמים.

הרי סדרתי לכם שלחן מלא כמה אופנים בענין השקר וגניבת דעת הנזכרים בדברי רבותינו ז"ל להיתרא, ואתם תדקדקו בכל דבר ודבר ותלמדו דבר מתוך דבר, אך תשימו יראת ה' על פניכם לבלתי תעשו קולות חוץ מן השורה בדמיון דחוק.

ברכת אברהם ב"ב דף מו :

ואי חכים משוי ליה ראה דא"ל וכו' שקול את דידך וכו'. הנה צקובן שיעורים לעיל (אות קפ"ז) הביא שו"ת הרשב"א (ת"ג סי' פ"א) דאסור לטעון טענת שקר אפילו לזכות לדין אמת, וק"ק מהא דמצינו כאן ענת חז"ל עד"ו, ומשמע דמותר הוא. ונראה דכל עיקר יסוד הרשב"א אינו אלא באופן שטוען צצ"ד, שעיי"ז פוסקין עפ"י הנחות שהם שקר, דכלול באזהרה דמדבר שקר תרחק, דהוא אזהרה על צצ"ד (ע' עדות פכ"ד ה"ג) אצל צינו לצין צצירו באופן שאין יולא מזה דבר רמאות שפיר מותר.

גמ' סנהדרין קב :

"ויוצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן¹⁰ מאי רוח א"ר יוחנן רוחו של נבות הזירעאלי מאי צא אמר רבינא צא ממחיצתי שכן כתיב "ידובר שקרים לא יכון לנגד עיני אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי דפרע קיניה מחריב